

Янковская И. М. Формирование педагогической культуры будущего учителя начальной школы.

В статье рассматривается понятие педагогическая культура будущего учителя начальных классов и анализируются подходы к проблеме ее формирования у студентов специальности “Начальное образование” при изучении дисциплин “Изобразительное искусство с методикой преподавания”, “Интегрированное изучение учебных предметов в области “Искусство””.

Ключевые слова: культура, профессиональная культура, педагогическая культура, профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей начальных классов, педагогическая умелость, педагогическое мастерство.

Yankovskaya I. M. Forming of pedagogical culture of future teacher of initial school.

The article discusses the concept of pedagogical culture of the future teachers of primary classes and analyses the approaches to the problem of its formation at the students of speciality “Primary education” in the study of disciplines of Fine arts with the methodology of teaching”, “Integrated study of academic subjects in the field “Art””.

Keywords: culture, professional culture, pedagogical culture of professional-pedagogical preparation of teachers of initial classes, pedagogical skill, pedagogical skills.

УДК 159.9.019.4:37.091.312

Бадьора С. М.

УЧНІВСЬКИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті розглядаються проблеми попередження девіантної поведінки підлітків. Зазначено, що демократичний стиль спілкування вчителя та батьків з дитиною та формування вчителем справжнього колективу на засадах самоврядування надасть можливість реалізувати загострене у підлітка почуття дорослості.

Ключові слова: девіантна поведінка, підліток, колектив, вчитель, взаємозв'язок.

Нинішню ситуацію з історико-педагогічним осмисленням проблеми попередження девіантної поведінки неповнолітніх маємо всі підстави вважати незадовільною. Тим паче це стосується профілактичної роботи з підлітками, які виховуються в режимних установах, підпорядкованих різним відомствам. Дотепер відсутні, скажімо, синтетичні фахові дослідження психолого-педагогічних підходів до тлумачення соціогенетичної, біогенетичної, теологічної концепцій психологічного розвитку людської особистості; відчуваємо брак наукових розвідок, де узагальнювався б попередній досвід щодо педагогічного впливу на осіб, які за умови збігу певних обставин здійснюють асоціальні вчинки, скоюють злочини (в тому числі – повторно).

Історіографічний аналіз дає підстави твердити, що різноманітні аспекти проблеми поведінкових виявів дітей і підлітків віддавна перебувають у фокусі наукових спостережень. Назвемо у зв'язку з цим імена античних мислителів: Арістотеля, Демокріта, Платона; видатних учених: Я. Коменського, Й. Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Дістервега тощо.

Першість у розробці окресленої проблеми на українських теренах належить мислителям доби Київської Русі. Маємо на увазі “Руську правду”, “Изборник” Святослава, “Поучення” Володимира Мономаха, “Настанови багатіям” Іоана Грішного, “Статут” Федора Студита, “Бджолу”, “Книгу приповістей Соломонових” і под.

Чимало уваги питанням корекційної роботи з неповнолітніми приділено в працях відомих педагогів-просвітителів минулого – О. Духновича (сформулював засадничі принципи шкільного “порядку”, що ґрунтуються на “добрих звичаях”), М. Пирогова (висновки про домінуючу роль учителя в поліпшенні моралі молодого покоління), К. Ушинського (теза про виховання як цілеспрямований процес формування “людини в людині”), Т. Лубенця, А. Макаренка, І. Соколянського, В. Сухомлинського та інших.

Важливим є внесок у дослідження психолого-педагогічних основ проблеми таких учених, як І. Бех, А. Богущ, В. Бутенко, Л. Виготський, М. Євтух, І. Зязюн, Е. Карпова, В. Кащенко, Ю. Ковалевська, І. Кон, Г. Костюк, О. Лазурський, М. Ніженський, Л. Орбан, М. Фіцула тощо.

На думку багатьох психологів, поведінка є особливою формою діяльності. Вона стає власне поведінкою тоді, коли мотивація дій із предметної сфери трансформується в сферу особистісно-суспільних стосунків. При цьому слід мати на увазі, що обидві названі сфери взаємопов’язані: особистісно-суспільні стосунки зреалізуються за посередництва предметних. Поведінка людини має природні передумови, в основі яких – соціально зумовлена, опосередкована мовленням та іншими знаково-смысловими системами діяльність, типова форма якої – праця, а властивість – спілкування. Головне ж у поведінці – ставлення до моральних норм, а одиниця аналізу поведінки – вчинок.

Відомо, що цілеспрямований і планомірний вплив на поведінку та свідомість людини здійснює виховання. Його мета – формування певних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечували б умови розвитку особистості, підготовки її до суспільного життя, праці.

Як свідчать наші спостереження та дослідження соціологів, інтереси сучасних дітей не можна кваліфікувати однозначно: в одній категорії (10-15%*) вони різноманітні, усвідомлені й доволі легко диференціюються; в іншій (25-35%) – позначені духовним убозством, обмежені “зароблянням грошей”; ще в іншій (46-51%) – ніяк не виявляються чи виявляються в заявах на кшталт “робити нічого”. Дослідження показують, що в більшості підлітків (52%) не завжди є можливість зайнятися улюбленою справою, а близько 7% загалом позбавлені цього. Тому багато дітей у вільний час дивляться телевізор, слухають музику, зустрічаються з друзями у себе чи в них удома (44% – часто, 22% – іноді). Рідше діти читають художню літературу, відвідують бібліотеки (17% – часто, 24% – час від часу), займаються спортом (24% – часто, 29% – практично ніколи). Більше половини дітей (53%) практично ніколи не буває на концертах, виставках, спортивних змаганнях, у закладах додаткової освіти. Саме цим пояснюється вал антисоціальних вчинків. За даними МВС України, близько 70% злочинних груп складають неповнолітні. Щороку до органів внутрішніх справ притягається біля мільйона неповнолітніх, які здійснили правопорушення різного ступеня тяжкості. Підлітки беруть активну участь в антисуспільних діях, соціальних конфліктах, поповнюють ряди тіньового бізнесу й рекету, різноманітних неформальних об’єднань; злочинність із-поміж неповнолітніх дедалі більше набуває яскраво вираженої корисливої спрямованості.

За даними соціологів, у більшості підлітків (60%) доволі широке коло міжособистісних стосунків. Тим часом контакти з друзями не завжди ґрунтуються на духовній спорідненості й спільних інтересах. Менша частина підлітків (близько 20%) визнає, що в них відносно мало друзів або один друг. Окрім того, 14% зазначають, що мають не друзів, а знайомих і приятелів. Одне слово, порівняно більша частина підлітків не має з-поміж ровесників близьких духовно людей, а тому вважає себе самотніми. Прагнення знайти друга, подругу може стати одним із потужних мотивів утягування підлітків у неформальне об’єднання, в тому числі – негативно спрямоване. В інших

* Усі цифрові дані подаються за матеріалами різних соціологічних досліджень.

підлітків відчуття самотності, відірваності від однолітків може спричинитися до депресії. Ще інші виказують бажання відвідувати якийсь центр дозвілля за умови задоволення там власних інтересів.

Думаємо, однією з помітних причин сучасної безпритульності, бродяжництва, екстремізму є відсутність належної психологічної підтримки дітей і підлітків. Наслідком, отже, зчаста стають вияви девіантної (від лат. *deviatio* – відхилення) поведінки – специфічного способу зміни соціальних, правових норм і очікувань посередництвом демонстрації ціннісного ставлення до них. Йдеться, властиво, про систему вчинків чи окремі вчинки, що суперечать прийнятним у суспільстві правовим або моральним нормам. Основні види девіантної поведінки – злочинність і кримінально не каране (непротиправне) аморальне поведіння (систематичне пияцтво, стягання, сексуальна розбещеність та ін.). Зв'язок між цими різновидами полягає в тому, що вчиненню правопорушень часто передують послідовно аморальна поведінка особи. Як свідчать спостереження, девіантна поведінка зчаста стає наслідком патогенної, психічної чи соціальної дезадаптації дитини. На відміну від простих відхилень у поведінці, вона призводить до вироблення стереотипної поведінкової моделі, пов'язаної зі сталими особистісними якостями неповнолітнього. Девіантна поведінка прикметна помітною занепалястю, неповноцінністю окремої особи; вона, як правило, перешкоджає її подальшій соціалізації.

Як свідчить статистика, випадки відхилення від схвалюваної соціумом поведінки припадають на так звані кризові періоди становлення індивіда (так званий “перехідний”, підлітковий вік).

Для того, щоб з'ясувати причини такого стану на сьогодні, звернемося до розгляду вікових особливостей підлітків, їхніх потреб, ставлення до себе, дорослих взагалі та до батьків, вчителів зокрема, до однолітків. Сучасна психологічна наука визначає підлітковий вік як один із найскладніших періодів у житті людини. Саме в цей час поряд із психофізіологічними змінами в організмі молодої людини відбувається кардинальне переосмислення цінностей, зміна авторитетів, формування нових моделей ставлення до навколишньої дійсності й, відповідно, коригування власної поведінки. Підлітковий період розпочинається з виникнення у дитини почуття дорослості. Хоча, як доводить педагог-новатор Ш. Амонашвілі, це почуття не виникає, а лише загострюється в цьому віці, оскільки присутнє у кожній дитини і раніше. Сутність усіх проблем підліткового віку в тому, що у дитини виникає внутрішній конфлікт між сприйняттям себе як дорослого (статеве дозрівання) з фізичного боку і дитини з психічного. У драму розвитку вступає нова діюча особа, новий якісно своєрідний фактор – особистість самого підлітка. Почуття дорослості як внутрішнє психічне новоутворення має складний зміст. А внутрішній конфлікт, як відомо, має здатність проявитися зовні, що ми і спостерігаємо у випадку антисоціальної поведінки. Діти у підлітковому віці намагаються бути подібними до дорослих зовні, прагнуть долучитись до їхнього життя, набути їхніх якостей і умінь, прав і привілеїв. Своєрідність соціальної ситуації розвитку дітей в цей період полягає в тому, що вони виконують нові для них функції та залучаються до нової системи відносин із дорослими й однолітками.

Поведінка підлітків, як відомо, відзначається імпульсивністю, граничною залежністю від стихійно сформованих внутрішніх устремлінь. Ясна річ, що за таких умов вчинки здійснюються без належного осмислення, співвіднесення з нормами моралі, права, суспільними цінностями. Із психологічного погляду, внутрішній світ підлітка характеризується дисбалансом між емоційним і вольовим компонентом; при цьому емоції помітно превалюють над волею. Відтак контроль над власною поведінкою (насамперед у стресових ситуаціях, надзвичайних обставинах) значно слабшає, а рішення приймаються під впливом швидкоплинних емоцій, почуттів. Слід також сказати, що, перебуваючи в процесі формування, нервова система підлітка не завжди спроможна забезпечити стійке

психічне регулювання. Цим пояснюється мінливість настрою й почуттів, швидка збуджуваність, чуттєвість й уразливість до зовнішніх впливів, орієнтація на думку групи тощо.

Також характерним для цього періоду, за спостереженнями Т. Титаренко, є граничне загострення протиріч між потребою внутрішньої самореалізації й зовнішніми умовами навколишнього світу. Дослідниця, зосібна, стверджує: “Розбіжність між зовнішнім і внутрішнім стає глобальною: власне “я”, як його сприймає й усвідомлює тринадцятирічна людина, та весь інший світ розділені прірвою, яку, на її переконання, ніколи не подолати” [7, с. 8].

Серед основних психолого-педагогічних ознак підліткового віку слід назвати: зниження інтересу до навчання, розвінчання колишніх авторитетів, негативне ставлення до вимог батьків і вчителів, прагнення будь-що продемонструвати свою “дорослість”, незалежність. Саме на цей період становлення особистості підлітка припадає виникнення різного типу невротичних реакцій, розвиток неадекватної (девіантної) поведінки, загострення акцентуацій* як специфічних форм дисгармонійного розвитку індивіда. Типовим виявом такої поведінки виступає бажання самоствердитися й вирізнитися з-поміж оточуючих, що супроводжується протестом проти існуючих у суспільстві норм і правил поведінки.

Навчальна діяльність у цьому віці втрачає першочергове значення. Більше уваги приділяється відносинам з протилежною статтю. Але тут виникає конфлікт між бажанням привернути увагу до себе і відсутністю елементарної культури поводження з протилежною статтю. Не володіючи основами цієї культури, підлітки можуть навіть нанести шкоду здоров'ю один одному. Наприклад, занадто сильно вдарити чи штовхнути.

Діти підліткового віку групуються навколо неформального лідера, який за їхніми уявленнями є авторитетною особистістю. Тут має місце хибне уявлення про особистість – це той, хто вирізняється із загальної маси учнів, має яскраво виражені якості організатора, найчастіше спрямовані на створення конфлікту між учнями і вчителями. Це актуалізує потребу класного керівника та школи виявити такого лідера з метою залучення його до процесу виховання відповідальної поведінки. Крім усього вищесказаного, в підлітковому віці викривляється уявлення про дружбу, солідарність. Особливо це відображується на навчальному процесі, що проявляється, наприклад, у списуванні, спробі захистити від покарання за негативний вчинок та ін.

Якщо ж дорослі (зокрема, найбільш значимі для дитини батьки та вчителі), розуміючи стан підлітка, задовольняють цю природну потребу дитини в дорослості, то бажання до проявів антисоціальної поведінки, яку ми розглянули вище, у дитини не буде. Які саме методи та форми взаємодії батьків та вчителя сприятимуть задоволенню цієї потреби, ми розглянемо пізніше.

Якщо ж не задовольнити цю потребу, то, як показує аналіз психологічних і етико-педагогічних досліджень (Т. Титаренко [9], П. Блонський [3], Л. Божович [4], Г. Кузнєцова [5], Д. Фельдштейн [11], І. Кон [6], М. Фіцула [12], В. Менделевич [8] тощо), нестримне прагнення будь-що ствердити власну позицію, довести свою “дорослість” штовхає неповнолітнього до вчинків, що, за своєю суттю, становлять серйозну соціальну проблему. Йдеться насамперед про рецидивні форми девіації – підліткову алкоголізацію, токсикоманію, наркоманію, делінквентну (протиправну) поведінку, суїциди. Вирішальними чинниками, що спонукають особистість до таких дій, зазвичай виступають ізолюваність підлітка, відсутність взаємопорозуміння в родині, школі, в колі друзів,

* Акцентуація – граничний, суміжний варіант нормального, непатологічного розвитку, своєрідна рухома ланка між нормою і патологією.

перебування в асоціально налаштованій групі, у середовищі якої культивуються неприйнятні в суспільстві норми поведінки.

Ясна річ, що залучення окремого індивіда до колективу (найчастіше таким колективом виступає клас чи компанія сусідів-однолітків) супроводжується засвоєнням групових норм, що відображають і узагальнюють колективну думку. “Засвоюючи прийняті в своїй мікрогрупі правила поведінки, манеру одягатися, виявляти осуд чи захоплення, – завважає психолог Тетяна Титаренко, – десятирічна людина стає більш незалежною від оцінок тих, кого не зараховує до обраного кола людей. Так вона одночасно долучається до певної групи й віддаляється від усіх інших...” [9, с. 7].

Проблема впливу колективу на особистість не є новою для педагогіки. В одній із своїх праць ще К. Д. Ушинський зауважував, що “людина – предмет виховання, а виховуватись та розвиватись вона може лише у колективі” [10, с. 120]. Від того, в якому оточенні перебувала людина та які поради та настанови вона отримувала, і буде залежати її подальше життя.

Розуміння колективу, запропоноване А. С. Макаренком, зумовило питання про місце особистості в колективі і системі взаємовідносин людей: “Колектив – це цілеспрямований комплекс осіб, організованих, володіючих певними колективними якостями. Там, де є організація колективу, де є органи колективу, там є організація уповноважених осіб, довірених колективом, і питання ставлення людини до людини – це не питання дружби, не питання любові, а це питання відповідальної залежності” [7, с. 58]. Неймовірно цінним у питанні попередження девіантної поведінки підлітків шляхом організації самоуправління є досвід А. С. Макаренка. Система самоуправління в колонії імені М. Горького базувалася на загонах, за якими закріплювалися місця в спальнях і їдальнях. Загони нараховували від 7 до 15 осіб, а їхні командири входили в раду на чолі з секретарем. Рада командирів збиралася раз на тиждень для розв’язання господарських і організаційних питань. Щотижня створювалися зведені загони, через які проходили практично всі колоністи, причому постійні командири входили туди лише як рядові. Чергові вихователі лише контролювали роботу загонів. Як зазначають очевидці, коли на раді командирів висувалося рішення, яке не подобалося самому А. Макаренку, він не скасовував його (хоча авторитетно міг це зробити), розуміючи, що цим самим скасує систему самоуправління.

Проаналізувавши систему самоуправління в колонії імені М. Горького можна зробити висновок, що вона базувалася на таких взаємопов’язаних принципах.

Праця, від якої залежить реальний благоустрій колоністів (якість харчування, одягу, розваг, екскурсії та ін.). Досить важливим при цьому є можливість вибору, щоб кожен міг знайти справу за бажанням, а також принципово важливо, щоб плодами своєї праці діти розпоряджалися самі.

Колективна відповідальність. За проступок одного відповідає вся група. До речі, цей принцип можливо запроваджувати при достатньо високому рівні розвитку колективу, коли сформовані дружні, відкриті, практично сімейні стосунки.

Особиста відповідальність кожного перед іншими за доручену справу і за спільну справу.

Дитячий колектив, окрім всього іншого, є найнеобхіднішою умовою самоствердження особистості. Йому властиві спільні цілі, мотиви та діяльність, яка направлена на користь суспільству. Найбільш розвинені форми взаємовідносин дітей створюються у процесі цілеспрямованої організації їх суспільної діяльності: пізнавальної, спортивної, художньої. Коли розвиток кожного з членів колективу є максимальним, це є визначною ознакою розвитку дитячого колективу.

Не треба забувати, що колектив може складатися з декількох груп, проте не завжди ці групи можуть бути колективом. Щоб не виникало таке розшарування і розлад, у

цілісній системі повинен бути вихователь, але діяти він повинен не як суворий вчитель, нав'язуючи свої думки, а, навпаки, як мудрий наставник. На плечі вихователя лягає великий обов'язок. Спочатку – це організація колективу, знайти підхід до кожної дитини та дізнатись про її інтереси, а головне, щоб підлітки побачили, що ви так само, як і вони, вчитеся разом з ними, дізнаєтесь від них щось нове. Колектив однолітків впливає також на формування і розвиток всіх позитивних якостей особистості (скромності, чесності, наполегливості, витримки, дисциплінованості, сміливості). Колектив розкриває лінь та егоїзм, заздрість і зарозумілість, боязкість і лицемірство, допомагає долати невдачі, не допускає втрати віри у власні сили. Колектив впливає на своїх членів, вимагає від них певної поведінки. Схвалення або засудження колективу, правильна критика, ділові і серйозні вимоги колективу до своїх членів – важливий формуючий, контролюючий і корегуючий особистість чинник. Класний колектив володіє значними потенційними можливостями для розвитку особистості: у ньому відбувається засвоєння особистістю суспільних ідеалів, цінностей та психології колективу. Він виступає головною сферою виявлення індивідуальних можливостей та здібностей; в ньому відбувається формування та удосконалення позитивних якостей особистості: колективізм, вміння співпрацювати, комунікативність, самосвідомість, почуття власної гідності, інтерес та схильність до творчості.

Вчителю, щоб подолати прірву непорозуміння з підлітком, потрібно відмовитися від авторитарного стилю відносин з учнями (оскільки, як наслідок, це призводить до погіршення ставлення до навчання в цілому, збільшення критичності стосовно школи та вчителів). Натомість слухним буде демократичний стиль спілкування, дружньо-ділові стосунки з учнями, коли поряд з вимогами і поданням прикладу власною поведінкою учням надається можливість висловлювати власну думку, відмінну від думки вчителя, і відповідати за наслідки своїх вчинків перед собою та іншими. Педагог, працюючи з дітьми, повинен мати високий рівень розвитку творчого потенціалу, широкий світогляд, глибокі знання з психології дитини, розвинену рефлексію та емпатію, володіти досконалою вміннями у сфері організаційної та комунікативної діяльності. Своє спілкування з учнями вчитель повинен будувати на основі дружньої прихильності, бути прикладом для дітей у дотриманні законів та обрядів колективу, до самої форми його життєдіяльності. Учні мають бачити та відчувати спорідненість своєї діяльності з діяльністю педагога. Не менш важливим є характер впливу вчителя на учнів та взаємодія з ними. Не можна допускати тиску на дітей, це не викличе ентузіазму у школярів, скоріше навпаки: вони перестануть вважати нинішнє діло своїм, втратять до нього інтерес. Педагоги мають постійно дивувати учнів особистим прикладом бадьорого настрою, добрим жартом, радісною перспективою близького успіху, перемогою у боротьбі з власними слабостями. Задачею педагога також є залучення дітей до вирішення соціально важких завдань у колективі, тим самим забезпечуючи різноманітні форми спілкування, зумовлює можливість розвитку індивіда як особистості.

Більшість батьків вважають, що незалежно від віку підлітки є недостатньо дорослими, щоб бути самостійними. З цього виходить, що дитина росте, і в той же час залишається несамостійною. Досить часто стереотип поведінки в сім'ї переноситься підлітком і на відносини з вчителями та ровесниками. На допомогу батькам має прийти вчитель, який допоможе їм налагодити стосунки з їхніми дітьми, що дасть змогу уникнути багатьох неприємностей, а, можливо, драм чи трагедій у їхньому житті.

Висновок. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що попередженню девіантної поведінки підлітків сприятиме демократичний стиль спілкування вчителя і батьків з дитиною та формування вчителем справжнього колективу на засадах самоврядування, що надасть можливість реалізувати досить сильно загострене у підлітка почуття дорослості.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. – К., 2011. – 1099 с.
2. Андрущенко В. П., Вовк Л. П. Історія вищої педагогічної освіти в контексті цінностей соціокультурних систем // Память століть. – 2006. – № 3-4.
3. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения. – М., 1979. – Т. 1-2.
4. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка // Изучение мотивации поведения детей и подростков. – М., 1978.
5. Кузнецова Г. И. Особенности отношения подростков... // Проблемы психологии современного подростка. – М., 1982.
6. Кон И. С. В поисках себя: личность и ее самопознание. – М. : Политиздат, 1984. – 335 с.
7. Макаренко А. С. О воспитании / сост. и автор вступит. статьи В. С. Хелемендик. – М. : Политиздат, 1990. – 415 с.
8. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учебное пособие. – М. : МЕДпресс, 2001. – 432 с.
9. Ранняя профилактика отклоняющегося поведения учащихся (Психолого-педагогический аспект) : пособие для учителя / под ред. В. А. Татенко, Т. М. Титаренко. – К. : Рад.школа, 1989. – 128 с.
10. Ушинский К. Д. Предисловие к первому тому “Педагогической антропологии” // Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. – М. : Педагогика, 1990. – С. 60-67.
11. Фельдштейн Д. И. Возрастная и педагогическая психология. Избранные психологические труды. – М. : Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж : Из-во НПО “МОДЭК”, 2002. – 432 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2002. – 528 с.

Бадёра С. М. Ученический коллектив как средство предупреждения девиантного поведения несовершеннолетних.

В статье рассматриваются проблемы предупреждения девиантного поведения подростков. Отмечено, что демократический стиль общения учителя и родителей с ребенком и формирование учителем настоящего коллектива на принципах самоуправления позволит реализовать обостренное у подростка чувство взрослости.

Ключевые слова: девиантное поведение, подросток, коллектив, учитель, взаимосвязь.

Badyora S. M. Student's collective as mean of warning of rejection conduct of minor.

The problems of warning of rejection conduct of teenagers are examined in the article. It is marked that democratic style of intercourse of teacher and parents with a child and forming of the real collective a teacher on principles of self-government, will allow to realize the sense of the grown man strained for a teenager.

Keywords: of rejection conduct, teenager, collective, teacher, intercommunication.